DEMOS HELSINKI

Kohti välittämisen kansanliikettä

Taustaselvitys

Kirjoittajat:
Julia Jousilahti
julia.jousilahti@demoshelsinki.fi

Leena Alanko
leena.alanko@demoshelsinki.fi

Oona Frilander
oona.frilander@demoshelsinki.fi

Demos Helsinki oy

06/2022

Sisällys

Johdanto **2**

Miksi välittämistä tarvitaan? **3**
1.1 Välittämisen aika on nyt 3
1.2 Välittämisen määritelmästä 4
1.3 Kansanliikkeen määritelmästä 5
1.4 Kansanliike esimerkkinä kollektiivisesta toiminnasta 8

Vaikuttavan kansanliikkeen resepti **11**
Tunnista maailman tarve ja oma uniikki näkökulmasi siihen. 11
Luo vahva visio ja tavoitteet – yhdessä! 12
Tunnista tunne ja rakenna yhteisö. 13
Hyödynnä ja kehitä taitoja. 14
Devil is in the details – panosta ammattimaiseen kokemukseen alusta loppuun 15

Katsaus kolmeen kansan-liikkeeseen **17**
3.1 Elokapina – ilman hierarkioita toimiva globaali liike estämässä ekosysteemin tuhoa 17
3.2 Martat - arjen tekoja toivon vahvistamiseksi 19
3.3 Ammattimaisesti organisoitu koko kansan urheilujuhla - vapaaehtoiset jääkiekon MM-kisojen mahdollistajina 21

Johtopäätökset **23**

Lähteet **25**

Liite 1. Haastateltavat **28**

Johdanto

Pitelet kädessäsi ajatushautomo Demos Helsingin laatimaa selvitystä kansanliikkeistä ja välittämisen vahvistamisesta yhteiskunnassa. Selvitys syntyi innosta ja tarpeesta ymmärtää, voiko suomalaisen kulttuuriperinnön ja uudenlaisten osallistumisen tapojen pohjalle kehittyä välittämisen kulttuuria vahvistava kansanliike. Selvityksen idea on lähtöisin Siskot ja Simot ry:ltä, jolla on luovan välittämisen yhteisönä monivuotista kokemusta pop up -vapaaehtoisuuteen perustuvien välittämisen keikkojen järjestämisestä ja toiminnan laajentamisesta.

Selvityksen tarkoituksena on avata keskustelua kansanliikkeiden määritelmästä ja välittämiselle perustuvan kansanliikkeen toimintamahdollisuuksista Suomessa. Siten selvitys palvelee koko kansallista vapaaehtoistoiminnan kenttää ja sen kehittämistä. Lisäksi selvitys toimii esimerkiksi tausta-aineistona Siskot ja Simot ry:n hankkeelle, jossa tarkoituksena on selvittää valtakunnallisen, pop up- vapaaehtoisuuteen pohjaavan välittämisen kansanliikkeen mahdollisuuksia ja konseptoida ideaa eteenpäin.

Selvityksen ensimmäisessä luvussa pohditaan aineistoon pohjautuen, miksi välittämistä tarvitaan, mitä välittäminen tässä ajassa tarkoittaa sekä tarkastellaan kansanliikkeen määritelmää. Toisessa luvussa hahmottelemme kansanliikkeen “reseptiä”, eli mistä elementeistä ja lähtökohdista onnistunut välittämisen kansanliike voisi rakentua. Kolmannessa luvussa tutustutaan lyhyesti kolmeen erilaiseen liikkeeseen, joiden historiasta ja toiminnan tavoista voidaan oppia. Selvitykseen haastateltiinkin joukko selvityksen teemojen asiantuntijoita ja tekijöitä, joiden nimet löytyvät liitteestä 1.

Selvitys toteutettiin touko-kesäkuussa 2022 ja sitä ovat rahoittaneet Siskot ja Simot ry, Kansalaisareena ry ja oikeusministeriö. Lämmin kiitos selvitykseen osallistuneille haastatelluille sekä rahoittajille työn mahdollistamisesta ja avartavista keskusteluista. Tiiviissä ajassa valmistunut työ vei meidät mukanaan ja toivomme keskustelun välittämisen merkityksestä ja kansanliikkeiden roolista jatkuvan tästä eteenpäin.

Helsingissä 30. kesäkuuta 2022
Julia Jousilahti, Leena Alanko ja Oona Frilander
Demos Helsinki

1. Miksi välittämistä tarvitaan?

Välittäminen voi toimia vastavoimana yhteiskuntamme yksilökeskeiskeiselle pärjäämisen kulttuurille, yksinäisyydelle sekä nopeasti etenevälle ilmastonmuutokselle ja luontokadolle. Koko maailmankuvamme pitää päivittää niin että välittäminen on sen keskiössä.

1.1 Välittämisen aika on nyt

2020-luvun Suomessa tarvitaan kipeästi lisää välittämistä. Maassamme koetaan paljon yksinäisyyttä ja yksinäisyyden tunne on korona-ajan myötä entisestään yleistynyt.[1] Vuonna 2021 yksinäisyyttä koki jo joka kolmas suomalainen, kun ennen koronaa yksinäisyyttä koki joka viides.[2] Terveys- ja varallisuuserot ovat kasvaneet Suomessakin. Poliittinen polarisaatio ei tutkimuksen mukaan ole jakanut meillä kansaa samalla tavoin kuin esimerkiksi kaksipuolujärjestelmälle rakentuvassa Yhdysvalloissa[3], mutta tuloerojen kasvu voi lisätä polarisaatiota tulevaisuudessa – ja jo nyt erityisesti sosiaalisessa mediassa käydään kärjistyviä kiistoja eri mieltä olevien kuplien välillä. Mielenterveyden ongelmat ovat nykyään suomalaisten yleisin syy jäädä työkyvyttömyyseläkkeelle.[4] Ihmisen suhde luontoon puolestaan on länsimaissa rakentunut ihmisen ja luonnon vahvasti erottaville ajattelu- ja toimintatavoille[5], vaikka todellisuudessa olemme täysin riippuvaisia luonnosta ja sen tarjoamista resursseista ja "palveluista." Yhtäältä liian

---

[1]Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, *Terveytemme atlas,* https://terveytemme.fi/finsote/korona2020/profiili/atlas.html?select=1001&indicator=i4

[2]Suomen Punainen Risti, "Yksinäisyys on räjähtänyt Suomessa - asialle on tehtävä heti jotain." *STT Info,* 9.2.2021, https://www.sttinfo.fi/tiedote/yksinaisyys-on-rajahtanyt-suomessa-asialle-on-tehtava-heti-jotain?publisherId=1504&releaseId=69900372

[3] Fornaro, Paolo. "Onko Suomalainen politiikka polarisoitunut?" *ETLA,* 2021. https://bibu.fi/wp/wp-content/uploads/2021/01/BIBUpolarisaatioBrief.pdf

[4] Suomen mielenterveys ry, "Tilastotietoa mielenterveydestä." *Mieli.fi,* 16.12.2021, https://mieli.fi/yhteiskunta/mielenterveys-suomessa/tilastotietoa-mielenterveydesta/

[5]Haverinen, Risto, et al. "Ihminen osana elonkirjoa." *SITRA,* 9.12.2021, https://www.sitra.fi/app/uploads/2021/12/sitra-ihminen-osana-elonkirjoa.pdf

hitaasti etenevät ilmastonmuutoksen hillintätoimet ja toisaalta nopeasti etenevä luontokato näyttävät selvästi, että välittämisen piiriä pitää laajentaa ihmisistä koko elonkirjoon.

Suomessa on ollut vahva hyvinvointivaltio, joka on turvannut varsin yhdenvertaiset peruspalvelut kaikille. Kuitenkin, kuten sosiologi Kaisa Kuurne selvitystä varten tehdyssä haastattelussa totesi, olemme samalla ulkoistaneet välittämisen valtiolle.[6] Harva esimerkiksi tarjoutuu kuljettamaan naapurinsa terveyskeskukseen, kun kunta tarjoaa taksipalvelun. Kuurneen mukaan Suomessa kotitaloudet elävät kaiken kaikkiaan sisäänpäinkääntyneesti – aikaa vietetään erityisesti oman perheen kanssa. Suomessa eletään vahvasti vertaissuhteissa – vietämme aikaa perheen mutta myös samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa. Kuurneen mukaan esimerkiksi Espanjassa perheen ajatellaan kattavan laajemmin koko sukua ja ystäviä ja eri ikäiset ja eri elämäntilanteissa olevat ihmiset viettävät meitä enemmän aikaa yhdessä. Yhdysvalloissa julkiset palvelut ovat heikkoja, mutta ihmisten kokema vastuu muista on suurempi – maassa ajatellaan yleisesti Kuurneen mukaan, ettei ketään tule jättää yksin vaikkapa jouluna. Hyvinvointivaltio pitää ihmiset terveinä ja koulutettuina, mutta se ei voi korvata ihmisten välistä kanssakäymistä, yhteisöjä, myötätuntoa ja välittämistä.

Ihmisten kokema yksinäisyys, lisääntyneet mielenterveysongelmat, polarisaatio ja ekologinen kriisi ovat vahvoja merkkejä siitä, että yksilökeskeinen, ihmisen ja luonnon tiukasti erotteleva maailmankuva on murtunut kestämättömänä, eikä uutta ole vielä syntynyt. Välittämisen tuominen ajattelumme ja toimintamme keskiöön voi luoda pohjaa uudelle, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävämmälle elämäntavalle ja maailmankuvalle.

1.2 Välittämisen määritelmästä

Puheessa empatian, myötätunnon ja välittämisen käsitteitä käytetään usein sekaisin, ja siksi käsitteiden välisiä eroja on syytä tarkastella tässä selvityksessä lyhyesti. Empatialla tarkoitetaan ihmisen kykyä ymmärtää toisen näkökulmaa ja myötäkokea tämän toisen kokemia tunteita. Empatia ei aina johda toimintaan, mutta se on myötätunnon edellytys.[7]

Helsingin yliopiston dosentin Antti Rajalan tutkimusryhmässä myötätuntoa tarkastellaan yksilön ominaisuuden sijaan tekoina yhteisöissä. Myötätuntoinen teko on jotain, mitä tehdään yhdessä ja missä yhdistyy teon kohteena oleva henkilö sekä myötätuntoisen teon suorittava henkilö; myötätunnon osoittaminen on yhteistyötä saajan ja antajan

[6] Kaisa Kuurneen haastattelu 20.6.2022
[7] Aaltola, Elisa ja Rajala, Antti. "Myötätuntoa voi myös harjoitella - tutkijat kertovat, miten empatiataitojaan voi kehittää." *Empathy Movement,* https://empathy.fi/2019/08/09/tutkijat-kertovat-miten-empatiataitojaan-voi-kehittaa/

välillä.[8] Kirjassa "Myötätunnon mullistava voima" (2017) Anne-Birgitta Pessin ja Frank Martelan määritelmä myötätunnosta kattaa kolme ulottuvuutta – tietoisuuden, tunneyhteyden sekä toiminnan. Tietoisuus koostuu kyvystämme havaita ja ymmärtää toisen tilannetta ja tunnetilaa. Tunneyhteydessä tunnemme empatiaa ja halua toimia toisen puolesta. Toiminta tarkoittaa konkreettista tekoa, jonka tavoitteena on toisen hyvän edistäminen.[9] Lähestymällä myötätuntoa tällä tavoin yhteisössä tapahtuvien tekojen näkökulmasta voimme tarkastella, minkälainen yhteisö ja ympäristö parhaiten edistää ihmisten välistä myötätuntoa.

Helsingin yliopiston "Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa" -hankkeessa (2019–2020) välittäminen ymmärretään empatiaa ja myötätuntoa laajempana ja kokonaisvaltaisempana käsitteenä. Myötätuntoinen toiminta perustuu havaintoon toisen kärsimyksestä ja halusta lievittää toisen pahaa oloa. Välittäminen kattaa lisäksi muun toiminnan toisten puolesta – kuten vaikkapa arkiset tavat ottaa toiset huomioon ja mukaan, jotta toiselle ei alun alkaen edes synny huonoa oloa tai hätää.[10]

Tässä selvityksessä määrittelemme välittämisen ennen kaikkea konkreettisten tekojen tekemisenä toisten puolesta ja ennaltaehkäisevästi. Kiihtyvä ilmastokriisi ja luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ovat tehneet välttämättömäksi ymmärtää välittäminen toimintana, joka ei ulotu vain toisiin ihmisiin vaan myös toisten lajien edustajiin ja luontoon. Tällainen välittämisen laaja ymmärrys on välttämätön, jotta ihmiskunta voi edes yrittää ratkaista sen olemassaoloa uhkaavia kestävyysongelmia. Meidän tulee entistä paremmin tunnistaa tasavertaisuutemme ja keskinäisriippuvuutemme paitsi muiden ihmisten, myös luonnon kanssa[11]. Jokaisen teot tai tekemättä jättämät asiat vaikuttavat muihin ihmisiin, eliöihin ja luontoon sekä paikallisesti että globaalisti.

1.3 Kansanliikkeen määritelmästä

Selvityksen aikana pysähdyimme useaan otteeseen pohtimaan kansanliikkeen määritelmää selvityksen kontekstissa ja tässä ajassa. Ovatko kansanliikkeen tarpeet tai toimintaperiaatteet muuttuneet ajan saatossa? Entä miten kansanliikkeet vertautuvat esimerkiksi vapaaehtoistoimintaan? Muun muassa tällaiset kysymykset toistuivat hankkeen aikana keskusteluissamme. Historiallisesti katsottuna kansanliikkeet ovat

[8] Rönkä, Reetta. "Miksi myötätuntoa pitäisi opettaa?" *Utelias Mieli podcast,* jakso 24, https://www.helsinki.fi/fi/ajankohtaista/podcastit/podcast-utelias-mieli/utelias-mieli-jakso-24-tekstiversio-miksi-myotatuntoa-pitaisi-opettaa

[9]Pessi, Anne Birgitta, Martela, Frank, Paakkanen, Miia, *Myötätunnon mullistava voima*. PS-Kustannus, 2017.

[10]Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa, "Empatia ja myötätunto." *Helsingin Yliopisto,* https://blogs.helsinki.fi/laajenevatkehat/empatia-ja-myotatunto-2/

[11]Salonen, Arto. O. "Ekososiaalinen sivistys kulttuurin kulmakiveksi", teoksessa: Toivanen, Paula. *Kestävä kasvatus - kulttuuria etsimässä,* Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja, 2013, https://www.kulttuuriperintokasvatus.fi/wp-content/uploads/2015/04/Kestava_kasvatus.pdf

Suomessa syntyneet pääosin tarpeesta saada aikaan parannuksia yhteiskunnassa ja sivistää kansaa eri tavoin. Näitä kehityskulkuja avaa Aaro Harju useassa Kansalaisyhteiskunta.fi -verkkosivun artikkelissa, joista on nostettu seuraavaksi muutamia havaintoja.

1700-luvun loppupuolella Suomeen syntyi ensimmäiset kansanliikkeet erilaisten salaseurojen ja sivistysseurojen myötä. Venäjän vallan alla kansalaistoiminta kuitenkin hiljeni.[12] 1800-luvun loppupuolella Suomessa koettiin kansallinen herääminen, jolloin syntyi monia kansanliikkeitä. Näistä useat – kuten marttaliike tai vapaa palokunta – ovat vakiintuneet edelleen toimiviksi kansalaisjärjestöiksi. Kansanliikkeiden syntyä mahdollisti vapautuneet yhteiskunnalliset ja poliittiset olot, ja niiden kehittymistä ajoi eteenpäin selkeä ja jaettu käsitys siitä, mitä asioita yhteiskunnassa tulisi parantaa.[13]

Monien kansanliikkeiden tavoitteena on ollut kansan sivistäminen eri näkökulmista. Urheilu- ja voimisteluliikkeen – joka kuuluu Suomen ensimmäisiin suuriin kansanliikkeisiin 1850-luvun jälkeen – pyrkimyksenä ei ainoastaan ollut innostaa nuoria urheiluun, vaan myös kasvattaa lapsia ja nuoria "järjestykseen, kuriin, raittiuteen ja sivistykseen".[14] 1880-luvulla Suomeen rantautui naisasialiike, jonka tavoitteena oli naisen aseman parantaminen kodissa, koulussa ja yhteiskunnassa laajemminkin. Naisasialiikkeen esikuvina toimivat yhdysvaltalaiset ja eurooppalaiset naisasialiikkeet. 1880-luvulla aloitti myös nuorisoseuraliike, jonka tavoitteena oli valistaa "maalaisnuorisoa ja juurimaan pois juoppoutta ja muita huonoja tapoja". 1800-luvun loppupuolella syntyi Suomessa myös työväenliikkeet ja ammattiyhdistysliikkeet.[15]

1900-luvun alkupuolella Suomen kansa ja kansalaisyhteiskunta jakautui syvästi kahtia sisällissodan myötä. Monet kansanliikkeet jakautuivat ja työläiset perustivat omia työväen liikkeitä ja järjestöjä. Oikeistoradikalismin nousun myötä 1920–1930-luvuilla Suomeen syntyi monia sotilaallisia yhdistyksiä ja monet työväen ja vasemmistolaiset liikkeet ja järjestöt asetettiin toimintakieltoon.[16] Toisen maailmansodan jälkeen Suomea rakennettiin yhdessä suuressa isänmaallisessa hengessä, monet oikeistolaiset yhdistykset lakkautettiin ja monia sosialistisia ja kommunistisia järjestöjä aloitettiin. Sodan jälkeisinä vuosina monet kansalaisjärjestöt – kuten Invalidiliitto ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto – syntyivät toimimaan etujärjestöinä eri kohderyhmille ja osallistumaan jälleenrakennukseen.[17]

---

[12]Harju, Aaro. "Suomalaisen kansalaistoiminnan historiaa." *Kansalais-yhteiskunta,* 30.11.2020, https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalaisen-kansalaistoiminnan-historiaa/
[13]Harju, Aaro. "Kansallinen herääminen (1850-1900)." *Kansalais-yhteiskunta,* 2.11.2020, https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalaisen-kansalaistoiminnan-historiaa/
[14]Emt.
[15]Emt.
[16]Harju, Aaro. "Myllerrysten vuodet (1900-1940)." *Kansalais-yhteiskunta,* 2.11.2020, https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalaisen-kansalaistoiminnan-historiaa/
[17]Harju, Aaro. "Suomalaisen kansalaistoiminnan historiaa." *Kansalais-yhteiskunta,* 30.11.2020, https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalaisen-kansalaistoiminnan-historiaa/

1970-luvulla Suomessa siirryttiin Harjun mukaan lopullisesti kansanliikkeiden ajasta kansalaisjärjestöjen aikaan: "Järjestöt korvasivat liikkeet, hierarkkisuus ja vertikaalisuus horisontaalisuuden, suunnitelmat spontaanin luovuuden".[18] 1980-luku merkitsi yksilöllisyyden ihanteen rantautumista myös Suomeen ja siten kollektiivisten identiteettien murenemista. Tuohon aikaan uusia yhdistyksiä innostuttiin perustamaan yhä enemmän erilaisten vapaa-ajan toimintojen ympärille esimerkiksi harrastus-, liikunta- tai ympäristöjärjestöiksi. Sen sijaan yhteiskunnallisten liikkeiden – kuten ammatillisten järjestöjen - asema kansalaisyhteiskunnan kentällä alkoi hiipua.[19]

Suomessa monesta radikaalistakin kansalaistoimijasta ja protestiliikkeestä on lopulta kehittynyt ripeässä ajassa järjestäytynyt järjestö. Harjun sanoin: "Samalla yhdistykset kanavoivat tehokkaasti radikaalitkin liikkeet rauhanomaisiksi, järjestäytyneiden toimintamuotojen kollektiivisiksi toimijoiksi".[20] Tämä kiinnostava havainto auttaa myös hahmottamaan yhdistysten ja liikkeiden välisiä eroja ja suhdetta toisiinsa; monen tämän päivän järjestön taustalla on ollut kansanliike. Summaten voisi siis sanoa, että historiallisesti Suomessa kansanliikkeet ovat alun perin syntyneet edistämään jotain tiettyä parannusta tai muutosta yhteiskunnassa sekä sivistämään kansaa. Suomessa kansanliikkeet ovat myös ajan kanssa järjestäytyneet järjestöiksi, tuoden mukanaan myös hierarkisia rakenteita toimintaansa. Näin on tapahtunut esimerkiksi puolueeksi kehittyneen Vihreän liikkeen kanssa.

2020-luvun Suomessa kansalaiset osallistuvat kansalais- tai järjestötoimintaan eri tavoin ja toimintavaihtoehtoja on lukemattomia verrattuna 1900-luvun Suomeen. Yksilökeskeisessä yhteiskunnassa arvot ovat yksilöityneet. Moninaisessa Suomessa yksilöt haluavat lähteä mukaan toimintaan, joka vastaa omia arvoja ja tuo merkityksellisyyttä elämään. Kun hyvinvointiyhteiskunnassa ihmisten perustarpeet on tyydytetty, tavoittelemme me tällaista merkityksellisyyden ja tarkoituksen tunteen täyttämistä.[21]

Kansanliikkeiden historia ja nykypäivän osallistumisen piirteet heijastuvat siihen, kuinka olemme selvityksessä päätyneet määrittelemään kansanliikkeen keskeisiä piirteitä. Ensiksikin kansanliikkeen perustamisen taustalla on aina tahto vaikuttaa yhteiskuntaan edistämällä tai estämällä jotakin yhteiskunnallista muutosta. Toiseksi liike voi muuttua ja muuttaa toimintamuotoaan esimerkiksi järjestöksi, puolueeksi tai muuten institutionalisoitua. Kansanliike voi myös lopettaa toimintansa kun sen tavoitteet on saavutettu ja liikkeen relevanssi hiipuu. Kolmanneksi moni lähtee liikkeeseen mukaan, kun

[18] Harju, Aaro. "Suomalaisen kansalaistoiminnan historiaa." *Kansalais-yhteiskunta,* 30.11.2020, https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalaisen-kansalaistoiminnan-historiaa/
[19] Ruuskanen, Petri, et al., "Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa." Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020, 22.10.2020.
[20] Harju, Aaro. "Suomalaisen kansalaistoiminnan historiaa." *Kansalais-yhteiskunta,* 30.11.2020, https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalaisen-kansalaistoiminnan-historiaa/
[21]Salonen, Arto. O. "Ekososiaalinen sivistys kulttuurin kulmakiveksi", teoksessa: Toivanen, Paula. *Kestävä kasvatus - kulttuuria etsimässä,* Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja, 2013, https://www.kulttuuriperintokasvatus.fi/wp-content/uploads/2015/04/Kestava_kasvatus.pdf

heissä on herännyt jokin tunne – kuten viha, raivo tai ihastus – joka motivoi yksilöä osallistumaan toimintaan. Neljäs tunnistamamme piirre onkin, että kansanliikkeet rakentuvat usein sellaisten ilmiöiden ympärille, jotka yhdistävät yksilöitä ja toimijoita "yli rajojen". Tällä tarkoitetaan kansanliikkeiden toiminnan yleensä koskettavan eri konteksteista ja lähtökohdista tulevia ryhmiä, järjestöjä ja yhdistyksiä, jotka jollain tapaa kokevat liikkeen toiminnan merkitykselliseksi.

1.4 Kansanliike esimerkkinä kollektiivisesta toiminnasta

Minkälaiselle rakenteelle ja toimintatavoille välittämisen eetosta luova ja kasvattava kansanliike perustuisi? Sopivaa toimintamuotoa voidaan etsiä perehtymällä kollektiivista toimintaa käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen ja ymmärtämällä kollektiivisen toiminnan ja osallistumisen moninaisuutta.

Kansanliike edellyttää kansalaistoimintaa. Aaro Harju (2003) on määritellyt kansalaistoiminnan toiminnaksi, jossa ihminen käyttää omaa työpanostaan toimiakseen itsestä ja välittömästä lähipiiristä poispäin yhdessä muiden ihmisten kanssa. Kansalaistoimintaa tapahtuu niin järjestöissä, puolueissa kuin kansalaisten vapaamuotoisissa verkostoissa.[22]

Donatella Della Porta ja Mario Diani (2006) korostavat yhteiskunnallisen liikkeen määritelmässään selkeästi nimettyä vastustajaa ja tarkkaan nimettyjä tavoitteita, epämuodollisista verkostoista muodostuvaa rakennetta sekä liikkeeseen osallistujien jaettua identiteettiä.[23]

Leo Stranius (2009) käyttää käsitteitä *muodollinen* ja *epämuodollinen osallistuminen*. Muodollisella osallistumisella hän tarkoittaa edustuksellista osallistumista (kuten vaaleissa äänestäminen), mutta myös yhdistysten kautta tapahtuvaa vaikuttamista. Epämuodollinen vaikuttaminen puolestaan on yhteiskunnallista toimintaa, jota ei toteuteta virallisten puolueiden, rekisteröityneiden yhdistysten tai virallisten järjestöjen nimissä. [24]

Ruotsalainen politiikan tutkija Michele Micheletti (2003) on käyttänyt termiä *individualistinen kollektiivinen toiminta* kuvaamaan tänä päivänä yleistynyttä

[22]Harju, Aaro. *Yhteisellä asialla: kansalaistoiminta ja sen haasteet,* Kansanvalistusseura, 2003.
[23]Della Porta, Donatella ja Diani, Mario. *Social movements: an introduction,* John Wiley & Sons, 2009.
[24]Stranius, Leo. "Epämuodollinen kansalaistoiminta – järjestötoiminnasta keytaktivismiin." Teoksessa: Kankainen, Tomi, et al., *Suomalaiset osallistujina*. Valtioneuvosto, 2008, 138–169. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76188/omju.pdf?sequence=1&isAllowed=y

yhteiskunnallisen osallistumisen tapaa erottaen sen aikaisempina vuosikymmeninä vallalla olleesta *kollektivistisesta kollektiivisesta toiminnasta*. Michelettin mukaan yhteiskunnat ovat kyllä yksilöllistyneet, mutta se ei tarkoita, etteivätkö ihmiset yhä haluaisi toimia yhdessä – he haluavat vain tehdä sen omista lähtökohdistaan.[25]

Michelettin mukaan kollektivistisesta kollektiivisesta toiminnasta on kyse, kun ihminen 1) osallistuu yhteiskunnalliseen toimintaan, mutta ei suoraan vaan delegoiden päätösvaltaansa eteenpäin ja 2) sopeutuu yhteisön normeihin, arvoihin ja rakenteisiin, vaikkeivat ne välttämättä täysin vastaisi hänen omiaan. Puoluetoiminta on hyvä esimerkki kollektivistisesta kollektiivisesta toiminnasta. Kollektivistinen kollektiivinen toiminta oli luontevaa aikana, jolloin tiedonvälitys oli hidasta ja kallista ja etäisyydet ihmisten välillä pitkiä. Silloin suurien joukkojen mobilisointiin tarvittiin keskitetty organisaatio, jolla oli tarpeeksi resursseja.[26]

Individualisoitunut kollektiivinen toiminta alkoi vahvistua, kun tiedon äärelle pääseminen ja ihmisten välinen yhteydenpito helpottuivat merkittävästi internetin myötä samalla, kun yleinen koulutustaso nousi. Individualisoitunut kollektiivinen toiminta tarkoittaa, etteivät ihmiset enää etsi valmiiksi rakennettua yhteisöä tavoitteidensa edistämiseksi vaan määrittävät enemmän itse toimintansa tavoitteet ja keinot. Tällöin he myös liittyvät yhteisöihin tapauskohtaisesti. Heillä ei ole yhtä ylhäältä annettua identiteettiä vaan he omaksuvat jatkuvasti erilaisia identiteettejä ja määrittävät ne itse.[27] Toiminta erilaisissa, hetkellisissä yhden ajankohtaisen asian tempauksissa, kuten ruoka-avun jakamisessa yhden päivän ajan Ukrainan sodan pakolaisille, on esimerkki tällaisesta toiminnasta.

Oikeusministeriö (2005) käsittelee raportissaan kansalaisten osallistumisen edellytyksiä sekä aktiivisen kansalaisuuden ilmentymistä 2000-luvun Suomessa. Julkaisussa nostetaan esille individualisoituneen kollektiivisen toiminnan käsitteen tavoin, miten yksilö voi elämäntapa- ja kulutusvalinnoillaan ilmaista aktiivista kansalaisuuttaan ja löytää itselleen siinä hetkessä mieluisia yhteisöjä. Aktiivinen kansalainen toimii usein tällöin vakiintuneiden järjestelmien ja rakenteiden ulkopuolella.[28]

2020-luvulle tultaessa yhteiskunnan digitalisaatio on lisännyt aktiivisten kansalaisten mahdollisuuksia organisoitua kevyesti ja ilman hallinnollisia velvoitteita tai hierarkioita.

---

[25]Micheletti, Michele. *Political virtue and shopping: individuals, consumerism, and collective action*. Palgrave Macmillan, 2003.

[26]Jousilahti, Julia, Individualisoitunut kollektiivinen toiminta ja arjen tekijyys epämuodollisen yhteiskunnallisen osallistumisen muotoina : tapaustutkimus Kallio-liikkeestä. Pro gradu. 2016, https://helda.helsinki.fi/handle/10138/163980

[27]Jousilahti, Julia, Individualisoitunut kollektiivinen toiminta ja arjen tekijyys epämuodollisen yhteiskunnallisen osallistumisen muotoina : tapaustutkimus Kallio-liikkeestä. Pro gradu. 2016, https://helda.helsinki.fi/handle/10138/163980

[28] Kansalaisyhteiskunta 2006- toimikunta, "Kohti aktiivista kansalaisuutta." *Oikeusministeriö,* 24.1.1.2005, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75819/omju_2005_14_kohti_aktiivista.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tutkijat Pasi Mäenpää ja Maija Faehnle (2021) kuvaavat, kuinka kansalaisyhteiskunnassa kehkeytyy digitalisaation ja erityisesti sosiaalisen median kehittymisen ja suosion myötä uusi, itseorganisoituvien vertaisverkostojen muodostama toimintakenttä, jota yleisesti nimitetään neljänneksi sektoriksi. Se muuttaa erityisesti (kaupunki)yhteiskuntia ja vaikuttaa monin eri tavoin vakiintuneisiin organisaatioihin ja niiden hallinnollisiin, taloudellisiin ja demokraattisiin rakenteisiin.[29]

Bang ja Sorensen puhuvat uudenlaisesta poliittisesta toimijasta, arjen tekijästä (everyday maker). Arjen tekijät toimivat poliittisesti, mutta eivät siten, miten politiikka yleensä ymmärretään, eli poliittisen järjestelmän rationaalisten toimijoiden (poliitikot, hallinto, etujärjestöt ym.) strategisena valtakamppailuna. Heitä motivoi pikemminkin halu tuntea osallistuvansa asioihin, oman osaamisen konkreettinen hyödyntäminen, vaihtoehtojen etsiminen ja niiden toteuttaminen. He eivät koe osallistumista velvollisuutenaan eivätkä toisaalta tavoittele sillä vaikutusvaltaa.[30]

Arjen tekijöille kansalaisosallistuminen on sekä yksilöllistä että yhteisöllistä. Osallistumiselle ei tarvitse uhrata koko elämää, vaan arjen tekijät osallistuvat konkreettisiin projekteihin lähiympäristössään, jotka kestävät tietyn, rajatun ajan, minkä jälkeen he taas voivat olla osallistumatta, kunnes jokin seuraava aihe aktivoi heidät. Kansalaisosallistumisessa korostuu itse tekeminen ja se, että se on paitsi hyödyllistä, myös hauskaa. Tekemistä ei pidetä velvollisuutena eikä sillä tavoitella hyötyjä tai vaikutusvaltaa.[31]

Edellä esitellyt kollektiivisen toiminnan ja osallistumisen muodot ovat vain esimerkkejä siitä, kuinka eri tavoin yhteiskunnallista toimintaa voidaan toteuttaa. Kansanliikkeen "tiukka" määritelmä korostaa esimerkiksi kollektiivista identiteettiä ja selkeästi määriteltyä muutosta jota halutaan joko edistää tai vastustaa. Individualistinen kollektiivinen toiminta, kevytaktivismi ja arjen tekijä ovat puolestaan laveampia yhteiskunnallisen osallistumisen muotoja. Itseohjautuvien ja verkostomaisten toimijoiden joukkoa nimitetään yhä useammin neljänneksi sektoriksi. Käytännössä kansanliikkeen toimintamuotoja ei voida ajatella tyhjiössä siitä, mitä liikkeen toiminnalla tavoitellaan. Välittämisen kansanliike voikin lopulta sisältää puolia yhdestä tai useammasta erilaisesta kollektiivisen toiminnan muodosta. 2020-luvun välittämiselle pohjautuva kansanliike tulee rakentaa ihmislähtöisesti sellaiseksi, jossa eri tavat välittää ja tulla välitetyksi ovat tosia.

[29] Mäenpää, Pasi ja Faehnle, Maija. "Neljäs sektori – kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa." Vastapaino, 2021.
[30] Bang, Henrik ja Sorensen, Eva. "The Everyday Maker: a new challenge to democratic governance." *Administrative theory & praxis,* 21:3, 1999, 325-341.
[31] Emt.

2. Vaikuttavan kansanliikkeen resepti

Aikaisempi kirjallisuus ja selvitystä varten tehdyt haastattelut ovat antaneet hyvän pohjan määritellä, millaisista aineksista vaikuttava ja välittämisen ympärille rakentuva kansanliike koostuu. Tässä luvussa käymme läpi aineistoon ja Demos Helsingin näkemyksellisyyteen perustuen, miten vaikuttavaa välittämiselle perustuvaa kansanliikettä voidaan rakentaa.

1. Tunnista maailman tarve ja oma uniikki näkökulmasi siihen.

Kansanliike lähtee siitä, että joku tunnistaa maailmassa asian, jonka pitäisi olla toisin. Niin kuin edellisessä luvussa ilmeni, on yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaaminen leimallinen tavoite kansanliikkeille. Kun tavoite on saavutettu, liikekin voi lakata olemasta. Liike voi saada paljon ihmisiä taakseen, kun sen käynnistäjä on osannut tunnistaa ja sanoittaa jonkin "ilmassa olevan" muutostarpeen, jonka ihmiset tuntevat nahoissaan, mutta jota ei vielä ole yhteisesti sanoitettu ja joka ei vielä ole löytänyt konkreettisen tekemisen tapaa. Esimerkkejä tästä ovat esimerkiksi MeToo-liike, joka tekee arkipäiväistä seksuaalista ahdistelua näkyväksi tai hiljattain Suomessa perustettu Ihmisyyden monet puolet -verkosto[32], joka haluaa monipuolistaa kulttuurimme kapeaa ihmiskuvaa vähentääkseen esimerkiksi yksinäisyyttä, polarisaatiota ja ympäristön tuhoamista.

Kun puhutaan välittämisen kansanliikkeestä on keskeistä hahmottaa, minkälainen välittämisen kulttuuri on tällä hetkellä vallalla, jotta sitä voidaan myös muokata. Antti Rajalan tutkimuksessa puhutaan myötätuntokulttuurista, jolla tarkoitetaan yhteisössä vallalla olevaa kulttuuria, joka ohjaa millä tavoin yksilöt ilmaisevat myötätuntoaan – ketä kohtaan ja millä tavoin on soveliasta ilmaista myötätuntoa.[33] Myötätuntokulttuurin

[32]Ihmisyyden monet puolet, *Ihmisyyden monet puolet: blogi & verkosto,* https://www.ihmisyydenmonetpuolet.com

[33] Rajala, Antti, et al., "Miten myötätuntokulttuureja luodaan päiväkodeissa?" Teoksessa: Pessi, Anne Birgitta, Martela, Frank, Paakkanen, Miia, *Myötätunnon mullistava voima*. PS-Kustannus, 2017.

rakentumiseen vaikuttavat monet asiat, kuten minkälaisia rooleja eri sukupuolten edustajilta odotetaan, mitkä ovat yhteisössä vallalla olevat arvot ja valtasuhteet[34] sekä laajemminkin minkälainen ihmiskuva on vallassa yhteiskunnassa. Myötätuntokulttuurin käytännöt voivat olla joko tiedostamattomia ja julkilausumattomia ja tapahtuvat alitajuisesti, tai myös julkilausuttuja ja yhdessä reflektoituja.[35]

Selvityksessä tehdyt haastattelut osoittavat, että tarve myötätuntokulttuurin kehittämiselle ja välittämisen lisäämiselle on todellinen. Ilmastokriisi ja luontokato, globaali eriarvoisuus, todella monien kokema yksinäisyys ja mielenterveysongelmat ovat merkkejä siitä, ettei nykyinen, rationaalisuuteen ja tehokkuuteen pohjaava systeemimme enää toimi. Vanha maailma on murentunut, mutta uusi ei vielä ole syntynyt. [36] Tämä aiheuttaa ihmisissä suurta epävarmuutta ja toivottomuutta, eikä yhteisen tuskan lievittämiseen ja toisaalta toivon luomiseen ole vielä syntynyt kokoavaa kanavaa. Tarvitsemme pysähtymistä, kohtaamisia, aitoa dialogia – ja välittämistä, jotta voimme silloittaa yhteisen matkan seuraavaan aikaan.

Kansanliikkeen aiheen pitää siis olla ajankohtainen, mutta jotta ihmiset innostuvat lähtemään juuri sinun matkaasi muutosta tekemään, tarina muutoksesta pitää kertoa tavalla, joka eroaa muista. Tarinaa ei kuitenkaan tarvitse tai kannata tehdä yksin (ks. kohta 2).

2. Luo vahva visio ja tavoitteet – yhdessä!

Kansanliike tarvitsee vahvan vision siitä, minkälaisen muutoksen se haluaa yhteiskunnassa saada aikaan. Näkemys voi perustua joko jonkin asian edistämiselle tai vastustamiselle. Esimerkiksi Elokapina pyrkii toiminnallaan pysäyttämään kuudennen massasukupuuton etenemisen sekä minimoimaan ilmasto- ja ympäristökriisin aiheuttaman sosiaalisen romahduksen riskin. Jos liike perustuu jonkin asian vastustamiseen, vastustaja tulee nimetä selkeästi. Vastustamiseen pohjaava välittämisen kansanliike voisi pohjata esimerkiksi uusliberaalin politiikan vastustamiseen, sillä se vahvistaa yksilökeskeistä maailmankuvaa, jossa jokainen on oman onnensa seppä. Usein erityisesti ajankohtaiset kriisit saavat ihmiset liikkeelle, kuten sota Ukrainassa on osoittanut – lukuisat ihmiset ovat halunneet auttaa Suomeen tulleita ukrainalaispakolaisia.

---

[34]Rönkä, Reetta. “Miksi myötätuntoa pitäisi opettaa?” *Utelias Mieli podcast,* jakso 24, https://www.helsinki.fi/fi/ajankohtaista/podcastit/podcast-utelias-mieli/utelias-mieli-jakso-24-tekstiversio-miksi-myotatuntoa-pitaisi-opettaa

[35] Rajala, Antti, et al., “Miten myötätuntokulttuureja luodaan päiväkodeissa?” Teoksessa: Pessi, Anne Birgitta, Martela, Frank, Paakkanen, Miia, *Myötätunnon mullistava voima*. PS-Kustannus, 2017.

[36] Kaisa Kuurneen haastattelu selvitykseen 20.6.2022

Varmimmin ihmiset saadaan mukaan liikkeeseen ja pysymään siinä, kun liikkeen tavoitteet on määritelty rauhassa yhdessä. Välittäminen voi saada monia muotoja, eikä kellään yksittäisellä taholla ole oikeaa vastausta siihen, mikä tavoista on paras. Tarvitaan tiloja, joissa aito yhdessä ajattelu on mahdollista; joissa ihmiset (tai vaikkapa samansuuntaisia asioita tavoittelevat järjestöt tai seurakunnat) voivat tulla yhteen kiireettömästi reflektoimaan maailman tilaa, ilmaisemaan tarpeitaan ja ideoimaan sitä, millaisilla välittämisen teoilla voisimme muuttaa maailmaa. Tuloksena syntyy uusia ideoita, mutta jo prosessi itsessään on arvokas ja vahvistaa myötätuntokulttuuria sekä tunnetta siitä, että kohtaamme epävarmat ajat yhdessä. Liikkeen alullepanija toimii käynnistäjänä, mutta mukaan tulevat ihmiset lopulta määrittävät, millaiseksi liike muodostuu.[37]

Kun visio on määritetty, konkreettiset tavoitteet voivat auttaa liikettä suuntaamaan toimintaansa vaikuttavasti. Näin ihmiset voivat myös saada onnistumisen kokemuksia nähdessään konkreettisia askelia kohti tavoitteitaan. Esimerkiksi Elokapinan kolme vaatimusta on saada Suomen hallitus julistamaan ilmastohätätila, luomaan sitova lainsäädäntö hiilineutraaliuden saavuttamiseksi vuoteen 2035 mennessä ja laajan ekologisen jälleenrakennuksen välitön aloittaminen, sekä kansalaispaneelin koollekutsuminen ehdottamaan sosiaalisesti oikeudenmukaisia päästövähennyskohteita.

3. Tunnista tunne ja rakenna yhteisö.

Monet lähtevät kansanliikkeeseen mukaan, kun heissä on herännyt jokin tunne, kuten suuttumus, pelko, myötätunto tai innostus (täysin rationaalisen päätöksenteon sijaan). Pohdi, minkälaisia tunteita ajamasi asia herättää eri ihmisissä ja millaisella tarinalla ja toiminnan tavoilla voit vastata näihin tunteisiin ja kanavoida ne toiminnaksi liikkeessä.

Kaikki selvitykseen haastatellut korostivat yhdessä tekemisen ja yhteisöllisyyden merkitystä kansanliikkeessä. Yhdessä tekemisestä saa voimaa – muutos tuntuu mahdollisemmalta, kun sen takana seisoo moni. Yhdessä tekemisestä on iloa ja hyötyä yksilölle – sitä kautta voi saada uusia ystäviä tai rakentaa työn kannalta hyödyllisiä verkostoja. Useasti ihmiset myös tulevat mukaan liikkeeseen ystäviensä kutsumana. Tutkimus nostaa esille toisiin tutustumisen yhtenä ensimmäisenä askeleena myötätuntokulttuurin rakennuspaikaksi[38] – tutustumisen toisiin paremmin ja aidosti voi nähdä askeleena oman välittämisen sisäpiirin laajentumiseen. Tunnemme helposti myötätuntoa omaa viiteryhmäämme – vaikkapa perhettä, työyhteisöä tai naapurustoa –

[37] Kaisa Kuurneen haastattelu 20.6.2022
[38] Rönkä, Reetta. “Miksi myötätuntoa pitäisi opettaa?” *Utelias Mieli podcast,* jakso 24, https://www.helsinki.fi/fi/ajankohtaista/podcastit/podcast-utelias-mieli/utelias-mieli-jakso-24-tekstiversio-miksi-myotatuntoa-pitaisi-opettaa

kohtaan ja teemme sille myötätuntoisia tekoja usein. Mutta millä tavoin voisimme ulottaa sisäryhmämme rajoja kattamaan kaikki suomalaiset tai vielä laajemmin koko maapallon kansan, eliöt ja luonnon? Rajalan mukaan *"kulttuurin, koulutuksen ja kasvatuksen avulla"* ihmisten myötätunnon rajoja *"voidaan ihan tietoisesti jalostaa"*, ja oman välittömän viiteryhmän ulkopuolisiin ihmisiin tutustuminen on tähän tärkeä askel.[39]

Välittämisen kansanliikettä ei pidä rakentaa erotellen välittämisen "tekijöitä" ja "kohteita" – kaikilla on kyky välittää elämäntilanteesta huolimatta. Monet kovia kokeneet ovat usein itse aktiivisia muiden auttajia. Tutkimuksen mukaan lapsilla kyky myötätuntoiseen toimintaan syntyy siitä, että lapsi on itse saanut vastaanottaa myötätuntoa, ja että lapsi otetaan mukaan osalliseksi myötätuntoiseen toimintaan eikä ole vain sivustakatsoja tai myötätuntoisen toiminnan kohde.[40]

4. Hyödynnä ja kehitä taitoja.

Frank Martelan (2020) mukaan merkityksellinen elämä muodostuu siitä, että tekee itsestään hyödyllisen muille.[41] Siis laittaa omat tietonsa ja taitonsa käyttöön jonkin itseään suuremman hyväksi. Siksi kansanliikkeessä kannattaa tunnistaa, minkälaisia moninaisia taitoja sen ajaman asian edistämisessä tarvitaan ja antaa ihmisille paikkoja käyttää omia, työelämän, koulutuksen tai harrastuksen kautta saatuja taitojaan liikkeessä. Moni lähtee liikkeeseen myös oppiakseen uutta. Tietojen ja taitojen kehittyminen vahvistaa yksilön identiteettiä. Uudet taidot voivat tuoda iloa vapaa-aikaan ja kehittää tärkeitä työelämätaitoja

Nuorille vapaaehtoistoimintaan osallistuminen voi myös kerryttää opintopisteitä sekä antaa hyvän lisän CV:hen töitä hakiessa.[42] Monet työpaikat tarjoavat myös enenevissä määrin työntekijöilleen mahdollisuuden osallistua vapaaehtoistoimintaan työajalla, jolloin tavoitteena voi olla työntekijöiden merkityksellisyyden tunteen kasvattaminen, uuden oppiminen, verkostoitumiseen laajemmin yhteiskunnassa sekä organisaatiokulttuurin[43] tai työnantajamielikuvan parantaminen.

---

[39]Rönkä, Reetta. "Miksi myötätuntoa pitäisi opettaa?" *Utelias Mieli podcast,* jakso 24, https://www.helsinki.fi/fi/ajankohtaista/podcastit/podcast-utelias-mieli/utelias-mieli-jakso-24-tekstiversio-miksi-myotatuntoa-pitaisi-opettaa

[40]Salmi, Kiira. "Mielipahasta myötätuntoon: myötätuntotekojen rakentuminen varhaiskasvatuksessa." *Varhaiskasvatuksen tiedelehti,* 11:1, 2022, 233-252. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/341632/114016_Article_Text_221557_1_10_20220203.pdf?sequence=1

[41] Martela, Frank. Elämän tarkoitus. Suuntana merkityksellinen elämä. Gummerus, 2020.

[42]Pääkaupunkiseudun omaishoitajat, "Opiskelijat vapaaehtoistyössä." Polli, https://www.polli.fi/vapaaehtoiset-opiskelija/

[43]Kansalaisareena ry, "Metsähallitus mahdollistaa yhdessä Kansalaisareenan kanssa vapaaehtoistyön työajalla." *EPressi*, 6.6.2019., https://www.epressi.com/tiedotteet/avustukset-ja-vapaaehtoistyo/metsahallitus-mahdollistaa-yhdessa-kansalaisareenan-kanssa-vapaaehtoistyon-tyoajalla.html

Yksilön oppiminen voi olla muutoksen keino: esimerkiksi Marttaliitossa on jo sen perustamisen aikaan linjattu, ettei järjestö ole vain naisasia- tai hyväntekeväisyysliike, vaan se tekee erityisesti kotitalousneuvontaa, jonka kautta muutos yksilön kohdalla on mahdollinen. Kun ihminen oppii kokkaamaan kasvisruokaa, hän on osaltaan edistämässä ilmastonmuutoksen hillintää. Nämä ovat pieniä tekoja, joilla suuri vaikutus.

5. Devil is in the details – panosta ammattimaiseen kokemukseen alusta loppuun

Ihmisten vapaa-ajasta kilpailee nykyään monia asia. Siksi kansanliikkeen pariin löytämisen tulee olla helppoa ja mukana olemisen antoisaa. Tällainen kokemus edellyttää liikkeen ammattimaista johtamista ja pieniin yksityiskohtiin panostamista.

Välittämisen kansanliikkeen rakennuksessa voidaan hyödyntää yhteiskunnallisen markkinoinnin keinoja. Yhteiskunnallinen markkinointi tarkoittaa sitä, että pyritään edistämään yhteiskunnallisesti hyvää tavoitetta markkinoinnin keinoja käyttäen. Viestinnän keinot ovat osa sitä, mutta lisäksi siinä pyritään antamaan yksilölle tukea ja rakenteita, jotka tekevät hyvistä valinnoista helpompia. Keskeistä on markkinoinnin ajattelutavan ja keinojen hyödyntäminen – esimerkiksi kohderyhmän tutkiminen ja segmentoiminen ja asiakaslähtöinen toimintatapa, eli toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen yhdessä kohderyhmien kanssa. Pyrkimyksenä on ymmärtää syvällisesti liikkeen potentiaalisten jäsenten arvoja ja motivaatioita. [44]

Kansanliikkeen onnistumisen mahdollisuudet vahvistuvat, kun siihen osallistuvan positiiviseen kokemukseen on panostettu alusta loppuun. Onnistuneen kansanliikkeen kaarta voi hahmottaa seuraavien viiden vaiheen kautta:

Miten löytää mukaan: Selvityksessä pohdimme, kuinka vapaaehtoisuudelle perustuva kansanliike voisi yhdistää yksilöitä, ryhmiä ja järjestöjä yli rajojen edistämään välittämistä. Onkin kiinnostavaa ymmärtää, mikä helpottaisi ihmisten osallistumista toimintaan. Tutkimusten mukaan erityisesti nuorilla vapaaehtoistoiminnan tekemisen este on se, ettei tiedetä, miten sitä voisi päästä tekemään. Vapaaehtoistoimintaan osallistumista helpottavia tekijöitä ovat mm. lyhytkestoisen ja kertaluontoisen tekemisen mahdollisuudet (33%) ja helpommin löydettävä tieto (21%).[45]

[44]Soste, "Yhteiskunnallinen Markkinointi." *Soste,* https://www.soste.fi/jarjestoopas/yhteiskunnallinen-markkinointi/
[45]Rahkonen, Juho, "Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa." *Taloustutkimus Oy,* 18.5.2021. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2021/05/Vapaaehtoistyo_tutkimusraportti_2021.pdf

Innostavien keulakuvien ja sosiaalisten verkostojen kautta tapahtuva markkinointi on tehokasta. Ketkä kohderyhmän parissa tunnetut ihmiset haluaisivat olla mukana levittämässä sanaa välittämisen kansanliikkeestä? Jo liikkeessä mukana olevia kannattaa tukea ja kannustaa omien some-postausten tekemisessä liikkeestä kertomiseksi, mikä voi houkutella heidän verkostojaan mukaan.

Ensivaikutelma: Ensimmäinen kerta mukana liikkeen tapahtumissa merkitsee paljon sille, tuleeko ihminen uudestaan mukaan. Hyvää ensivaikutelmaa voi luoda esimerkiksi lähettämällä ajoissa selkeän ja innostavan tervetuloviestin, vastaanottamalla uudet tulijat ystävällisesti jo alaovella, varmistamalla että kaikki pääsevät keskusteluihin mukaan ja tarjoamalla pientä syötävää.

Heti mukaan tekemään: Jo ensimmäisessä tapaamisessa ihmisille kannattaa antaa pieniä, vaikka yksinkertaisiakin tehtäviä, kuten vaikkapa pöytien järjestäminen tilassa. Tämä luo tunnetta siitä, että on jo mukana liikkeessä. Lisäksi kun ensimmäisillä kerroilla ihminen pääsee tekemään liikkeen parissa jotain, missä hän voi ylittää itsensä, sitoutuminen liikkeeseen vahvistuu.

Selkeät jatkoaskeleet: Jo ensimmäisellä tapaamiskerralla on hyvä sopia, milloin ihmiset voisivat seuraavan kerran lähiviikkojen aikana tulla mukaan liikkeen toimintaan, jotta vire osallistumisessa säilyy. Tapahtumien välillä on hyvä viestiä säännöllisesti ja selkeästi siitä, mitä liikkeessä tapahtuu.

Arvostus ja kiitoksen antaminen: Arvostuksen osoittamista ja kiitoksen antamista vapaaehtoisille ei voi liikaa korostaa. Tämä tarkoittaa paitsi sanoja, myös – pieniäkin – tekoja, kuten kakkukahvien tarjoamista onnistuneen tempauksen jälkeen.

Kansalaisyhteiskunnan ammattimaistuminen – siis palkatun henkilökunnan määrän kasvu, on tuonut ammattilaisia mukaan kansalaisyhteiskunnan aktivointiin ja toiminnan organisointiin.[46] Ammattilaisten toiminta on ollut yksi tapa mahdollistaa hyvin organisoitu toiminta ja laadukkaasti johdettu osallistumisen kokemus osallistujan näkökulmasta. Kansalaisyhteiskunnan elinvoiman kannalta on kuitenkin tärkeää, että vapaaehtoinen toiminta säilyy liikkeiden ytimessä. Liikkeessä mukana olevilla tulee olla riittävän vahva kokemus siitä, että he pääsevät itse hyödyntämään omia taitojaan liikkeessä ja voivat vaikuttaa siinä. Onnistuneessa kansanliikkeessä vallitsee siis tasapaino ammattimaisesti organisoidun työn ja vapaaehtoisten oman tekemisen ja omistajuuden välillä.

[46]Ruuskanen, Petri, et al., "Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa." *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020,* 22.10.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162498

3. Katsaus kolmeen kansan-liikkeeseen

Mikä yhdistää Elokapinaa, Marttaliittoa ja jääkiekon MM-kisoja? Jokaiseen näistä on lähtenyt mukaan joukko yksilöitä edistämään sekä itselleen että kollektiivisesti tärkeänä pidettyä asiaa. Olemassa olevat liikkeet ilmentävät monia edellä käytyjä havaintoja liikkeen synnystä, toimintatavoista ja yksilön innosta osallistua. Tässä luvussa esittelemme nämä kolme esimerkkiä.

3.1 Elokapina – ilman hierarkioita toimiva globaali liike estämässä ekosysteemin tuhoa

Mistä on kyse?

Extinction Rebellion on maailmanlaajuinen, noin 45 maahan levinnyt ilmastoliike, jonka Suomen haara on nimeltään Elokapina. Elokapina vaatii hallitukselta ilmasto- ja ympäristöhätätilan julistamista, sitovan lainsäädännön luomista hiilineutraaliuden saavuttamiseksi vuoteen 2025 mennessä sekä laajempaa demokratiaa, eli satunnaisotannalla valitun kansalaisfoorumin koollekutsumista keskustelemaan sosiaalisesti oikeudenmukaisista päästövähennyskohteista ja luonnonsuojelutoimista. Eduskunnan olisi käsiteltävä kansalaisfoorumin ehdotukset.

Elokapina käyttää väkivallatonta suoraa toimintaa ja kansalaistottelemattomuutta tavoitteidensa ajamiseen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi mielenosoituksia, katujen blokkaamista tai itsensä liimaamista vaatekaupan ikkunoihin. Liikkeellä ei ole nimettyjä

johtohahmoja vaan se toimii hajautetusti ja itseorganisoituvasti. [47] Elokapinan kokoa on vaikea määritellä, mutta sen sisäiseen kommunikointiin käytetyllä verkkoalustalla on arviolta 1800 käyttäjää ja Facebook-ryhmässä noin 3800 jäsentä. Enimmillään liikkeen aktioihin, jolla tarkoitetaan Elokapinan eri toiminnan muotoja, on osallistunut noin 400 ihmistä.[48]

Miten liike sai alkunsa?

Suomen Elokapina käynnistyi vuonna 2018. Suomalainen aktivisti oli ollut samana vuonna mukana Extinction Rebellionin aktiossa Lontoossa. Suomeen palattuaan hän kutsui kokoon parinkymmenen hengen joukon perustamaan liikkeen Suomen haaraa, Elokapinaa. Julkisuutta Elokapina sai isommin noin vuotta myöhemmin sen yritettyä estää luksusristelijän lähdön Helsingistä. Kesällä 2020 Elokapina tuli suuren yleisön tietoisuuteen, kun poliisi käytti pippurisumutetta autotietä blokanneen aktivistijoukon hajottamiseen. Elokapina on sittemmin jatkanut uusien jäsenten säännöllistä perehdyttämistä sekä kampanjoitaan, joista yksi viimeisimmistä esimerkiksi kritisoi ylikuluttamista.[49]

Mikä liikkeen menestystä selittää?

Elokapinan entisen aktiivin Anton Keskisen mukaan Suomen Elokapina on kansainvälisesti vertaillen suosittu, sillä se on toiseksi suurin Extinction Rebellion -liike maailmassa. Se on myös ainoa liikkeen haara, jolla on oma, erillinen, suomenkielinen nimi. Elokapina tuotti myös alusta alkaen paljon materiaaleja suomeksi. Elokapinalla on Suomessa ollut alusta alkaen selkeä brändi ja tarina, mikä on vaikuttanut sen suosioon. Suomen aktioissa on ollut mukana myös paljon ihmisiä, jotka ovat olleet valmiita tekemään henkilökohtaisia uhrauksia liikkeen tavoitteiden puolesta: Suomen Elokapinan piirissä on tapahtunut noin 480 poliisin kiinniottoa, mikä on vastaava määrä kuin Lontoossa, jossa kokonaisosallistujamäärät ovat paljon suurempia. Kiinniottotilanteet puolestaan lisäävät liikkeen medianäkyvyyttä. Elokapina onkin Keskisen mukaan ollut poikkeuksellisen paljon mediassa. Laajaa yhteiskunnallista muutosta tavoittelevalle liikkeelle julkinen näkyvyys on hyvin tärkeää.

Elokapinassa on mietitty tarkkaan, miten ihmisiä saadaan mukaan toimintaan ja myös pidettyä heidät mukana. Tämä tarkoittaa esimerkiksi säännöllisiä uusien iltoja, joihin on helppo tulla mukaan. Tilaisuuksissa panostetaan siihen, että uusilla tulijoilla on tervetullut ja hyödyllinen olo sekä selkeä polku eteenpäin seuraavaan tapahtumaan. Liike pyrkii

[47]Elokapina, "Vaatimuksemme." *Elokapina, Extinction Rebellion Finland,* https://elokapina.fi/our-demands/
[48]Palkoaho, Milla. "Katuja tukkiva Elokapina on tosi-asiassa suuri mediasirkus - HS:n selvitys näyttää kapinateatterin takana toimivan hiotun organisaation." *Helsingin Sanomat,* 6.6.2022. https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000008804608.html?share=d6e9f60bdef4c13114da57e5457d9867
[49]Anton Keskisen haastattelu selvitykseen 8.6.2022.

vaalimaan toiminnassaan “uusintavaa kulttuuria”, minkä tavoitteena on, etteivät ihmiset uupuisi tai jäisi yksin vaikeiden tunteiden kanssa.[50] Siksi liikkeen aktioissa on mukana esimerkiksi hyvinvointihenkilöitä, ruokahuoltoa ja putkatukea, ja tapahtumien jälkeen järjestetään tilaisuuksia, joissa omia kokemuksia ja tunteita voi purkaa muiden kanssa. Myös sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä – moni tulee liikkeeseen mukaan kaverinsa kautta ja karismaattiset yksilöt vetävät väkeä mukaan.

Elokapinan hierarkiattomuus ja löyhä rakenne on monille tärkeä asia, mutta jotkut kokevat sen vaikeuttavan liikkeen tavoitteellisempaa kehittämistä, kun kenelläkään ei ole esimerkiksi selvää vastuuta strategian tekemisestä.

3.2 Martat – arjen tekoja toivon vahvistamiseksi

Mistä on kyse?

Marttaliitto on valtakunnallinen, riippumaton kotitalousneuvontaa antava kansalaisjärjestö, joka edistää kotien ja perheiden hyvinvointia ja kotitalouden arvostusta. Toiminta koostuu monenlaisista kotitalousneuvontakursseista ja tapahtumista, jotka liittyvät kestävään arkeen, ruoanlaittoon, kotitarveviljelyyn ja luonnontuotteiden tunnistamiseen, käsitöihin ja kädentaitoihin. Liittoon kuuluu tänä päivänä 40 000 jäsentä. Järjestö rakentuu paikallisista yhdistyksistä, joihin jäsenet kuuluvat, alueellisista Marttapiireistä sekä valtakunnallisesta Marttaliitto ry:stä.[51]

Miten liike sai alkunsa?

Martat syntyi keväällä 1899 sortokauden aikaan, kun Suomessa oli käynnissä kansallinen herääminen venäläistämistoimien vastareaktiona ja naisasialiikkeen vahvistuminen. Suomalainen koulunjohtaja ja naisasialiikkeen pioneeri Lucina Hagman perusti silloin Sivistystä kodeille -yhdistyksen opettajakollegansa Alli Nissisen kanssa. Yhdistyksen tavoitteena oli auttaa perheitä vahvistamalla niiden aineellista ja henkistä pääomaa. Käytännössä tämä tarkoitti kotitalousneuvontaa naisille, mutta myös sivistyksellisen pääoman kasvattamista laajemmin naisten tukemiseksi. Tavoitteena oli vahvistaa kaikkien yhteiskuntaluokkien yhteistä rintamaa venäläistämistoimia vastaan.
Lucina Hagmanin aloitteesta perustettu naisyhdistys otti siis tehtäväkseen kotien aineellisen ja henkisen hyvinvoinnin parantamisen. Havaittiin, että paras tapa auttaa perheitä on kodissa tarvittavien tietojen ja taitojen opettaminen.

[50]Elokapina, “Kaunein asia, jota ihmiset eivät tiedä Elokapinasta, osa ½.” *Elokapina, Extinction Rebellion Finland,* 1.5.2022. https://blogi.elokapina.fi/kaunein-asia-jota-ihmiset-eivat-tieda-elokapinasta-osa-1/?fbclid=IwAR15RZN8Uds6XsIk6xBYiAMxbOc5LS57nHoT6SF49y-ghAR5i_GfDHtMr6k
[51] Martat, https://www.martat.fi/

Sivistystä kodeille -nimi oli Venäjän hallinnolle liian radikaali ja vallankumouksellinen, joten yhdistys otti uuden, vaarattomammalta kuulostavan nimen Martat Raamatusta, jonka senaatti hyväksyi.

Sittemmin Marttojen toiminta on elänyt kulloinkin vallitsevan yhteiskunnallisen tilanteen mukaan. Esimerkiksi sota-aikaan Martat muonittivat evakoita ja järjestivät kursseja korvikeaineiden käytöstä, 1980-luvulla Martat alkoivat tehdä kehitysapua ja 1990-luvun laman aikaan se tarjosi velkaneuvontaa ihmisille. Viime vuosina kestävään arkeen ja kulutukseen, hiilineutraaliuuteen ja kohtuullisuuteen pyrkiva elämäntapa on ollut Martoissa esillä neuvonnassa.

Mikä liikkeen menestystä selittää?

Marttaliiton toiminnanjohtaja, Martat-lehden päätoimittaja Marianne Heikkilän mukaan Marttojen menestystä selittää moni yhteiskunnallinen ja globaali kehityssuunta sekä tekijä.

Martat tarjoaa yhteisön, jossa voi tehdä hyvää muille yhdessä muiden kanssa ja samalla oppia itse hyödyllisiä tietoja ja taitoja, jotka puolestaan vahvistavat yksilön omaa identiteettiä sekä vastuuta ympäristöstä ja yhteiskunnasta. Toimintaan pääsee mukaan matalalla kynnyksellä.

Martoissa voi toimia omien arvojen mukaisesti ja kestävällä tavalla, omia kulutusvalintoja ja elämäntapaa planetaarisesti toteuttaen. Martat tarjoaa myös mahdollisuuden ottaa luottamustehtäviä, joiden kautta voi vaikuttaa yhteiskuntaan ja omaan lähialueeseen yhdessä Marttojen kumppaneiden, kuten seurakuntien, koulujen ja muiden järjestöjen kanssa. Useille Marttojen edustama yhteiskunnallinen aate kotien ja perheiden hyvinvoinnin ja kestävän arjen vahvistajana on tärkeä ja he haluavat tukea sitä, vaikka vain maksamalla jäsenmaksua.

Martat on elänyt ajassa ja ottanut aina ajankohtaisia, uusia teemoja kotitalousneuvontakursseilleen ja monialaisiin tapahtumiin. Yhdistys on myös tarttunut digitalisaatioon kehittämällä mm. uuden Martat-sovelluksen sekä tarjoamalla virtuaalisia verkkokursseja ja -tapahtumia.

Martoissa ajatellaan, että pienillä arjen teoilla voi saada aikaan isoja vaikutuksia yksilönä ja yhteisöllisesti. Pienillä teoilla yhdessä voidaan rakentaa toivon horisonttia, merkitystä, kiinnittymistä itselle tärkeisiin asioihin ja näköaloja ajassa, jossa moni vaipuu helposti toivottomuuten ja passiivisuuteen.

3.3 Ammattimaisesti organisoitu koko kansan urheilujuhla – vapaaehtoiset jääkiekon MM-kisojen mahdollistajina

Mistä on kyse?

Jääkiekon maailmanmestaruuskisat pelattiin vuonna 2022 Tampereella ja Helsingissä. Kisojen järjestämistä varten Suomen jääkiekkoliitto rekrytoi yli 1000 vapaaehtoista. Vapaaehtoisia työskenteli kisoissa monissa eri tehtävissä, kuten areenatilan kalustamisessa, lipunmyynnissä, asiakaspalvelussa, IT-tehtävissä, osallistujien kuljetuksissa, turvallisuuden parissa tai ohjaamassa yleisöä ja pelaajia otteluissa[52].

Miten liike sai alkunsa?

Vapaaehtoiset ovat MM-kisojen järjestämisessä aina keskeisessä roolissa. Tänä vuonna vapaaehtoiseksi haettiin ystävällisiä, reippaita ja kielitaitoisia yli 16-vuotiaita. Verkossa täytettävän hakemuksen perusteella jatkoon valitut osallistujat haastateltiin.

Mikä liikkeen menestystä selittää?

Selvitykseen haastateltu tamperelainen Laura Sulonen työskenteli kisoissa vapaaehtoisena. Hänen tehtävänsä oli isännöidä kisojen kutsuvieraita. Sulonen luki vapaaehtoistoiminnan mahdollisuudesta netistä. Sulonen on verraten uusi tamperelainen ja työskentelee johdon assistenttina. Hän haki mukaan vapaaehtoiseksi, koska toivoi voivansa sitä kautta rakentaa verkostoaan ja tutustua uuden kotikaupunkinsa asukkaisiin. Lisäksi Sulonen ajatteli voivansa hyödyntää työnsä kautta kertynyttä osaamista vapaaehtoisena.[53]

Sulonen kehuu vapaaehtoiskokemusta vuolaasti. Hän kokee, että erityisesti neljä asiaa teki kokemuksesta niin onnistuneen: vapaaehtoisten työ oli organisoitu hyvin ammattimaisesti, järjestäjillä oli selkeä visio siitä, minkälaisen tilaisuuden he haluaisivat järjestää, vapaaehtoisten parissa vallitsi todella hyvä yhteishenki ja vapaaehtoiset kokivat olevansa arvostettuja.

Vapaaehtoiset saivat jo ennen kisojen alkua infokirjeen järjestäjiltä. Ennen kisojen alkua järjestettiin kaikkien vapaaehtoisten yhteinen tilaisuus, jossa kisojen kokonaisuus käytiin läpi. Tilaisuudessa puhui myös Tampereen kaupungin edustaja, joka korosti kisojen ja vapaaehtoisten merkitystä kaupungille. Lisäksi järjestettiin tiimikohtaiset koulutukset.

[52] https://www.iihf.com/fi/events/2022/wm/news/24998/volunteer_recruitment_for_2022_open
[53] Laura Sulosen haastattelu 22.6.2022

Järjestäjät olivat miettineet hyvin etukäteen, minkälaisia käytännön järjestelyjä ja henkeä kisoissa haetaan.

Tiedotus vapaaehtoisille toimi hyvin läpi kisojen – vapaaehtoiset saivat joka päivä “vaparikirjeen” sähköpostiinsa. Kisojen jälkeen vapaaehtoiset koottiin yhteen karonkkaan juhlistamaan hienosti sujunutta urakkaa. Salonen kertoo, että järjestäjät korostivat toistuvasti, miten paljon vapaaehtoisten työtä arvostetaan, mikä tuntui tärkeältä, sillä kaikki haluavat kokea olevansa arvostettuja.

Vapaaehtoisten parissa vallitsi hyvä, innostunut yhteishenki. Sulonen kehuu sitä, että mukana vapaaehtoisina oli todella monenlaisia ja monenikäisiä ihmisiä. Sulonen kuvailee, että tuntui hienolta tajuta, että näin suuret kisat järjestetään pitkälti vapaaehtoisvoimin. Vapaaehtoiset kokivat ylpeinä työskentelevänsä yhteisen tavoitteen eteen ja tuottavansa iloa suurelle joukolle ihmisiä. Hän kokee, että vapaaehtoisten hyvä henki näkyi selvästi myös yleisölle.

Johtopäätökset

Tämän selvityksen tarkoituksena on tuottaa tietoa kansanliikkeiden synnystä ja niiden tulevaisuuden muodoista sekä tunnistaa tämän päivän kansanliikkeitä ja oppia niiden toiminnasta. Selvityksellä tuetaan välittämisen kansanliikkeen suunnittelua ja toteutusta vahvistamalla kehittämistyön tietopohjaa.

Selvityksen kautta voidaan myös ymmärtää kansanliikkeiden suhdetta muuhun kansalaistoimintaan sekä kansanliikkeiden toimintaa 2020-luvulla. Johtopäätöksissä käymme tiiviisti läpi keskeisiä oppeja ja pohdimme, millaisiin kysymyksiin liikkeen suunnittelussa tulisi jatkossa pyrkiä vastaamaan.

Selvityksen aikana vahvistui käsitys siitä, että välittäminen teemana on yhteiskunnallisesti relevantti ja herättää kiinnostusta: “olette trendin ytimessä”, niin kuin yksi haastatelluista kommentoi. Idean kirkastamiseksi kansanliikkeen fokusta on tarkennettava ja tunnistettava, mikä on kunkin tahon tulokulma aiheeseen sekä miksi yksilöt ja välittämisen erilaiset portinvartijat – kuten järjestöt, yritykset tai neljännen sektorin toimijat – haluaisivat lähteä siihen mukaan.

Yksinkertaistettuna, kenenkään on vaikea olla eri mieltä välittämisen tärkeydestä ja tarpeesta yhteiskunnassa. Teemasta kiinnostunut kuitenkin lähtee helpommin mukaan, kun tarve liikkeelle on selkeästi määritelty, tarpeen voi tunnistaa omasta elämästään ja siinä on samaistumispintaa. Tarvetta voi lähteä määrittelemään selvityksen luvussa 2. esitetyn reseptin kautta, jossa kannustetaan tunnistamaan yhteiskunnallinen tarve välittämisen kulttuurin lisäämiselle sekä määrittämään liikkeen visiota ja tavoitteita yhdessä.

Selvityksessä pääsimme myös tutustumaan kolmeen hyvin erilaiseen kansanliikkeeseen ja lukemaan myös muiden liikkeiden syntyhistoriasta. Kiinnostavaa oli huomata, miten kansanliikkeen visio ja tavoite voidaan rakentaa sekä muutoksen vastustamisen että niin sanotusti voimavarojen ja edistämisen varaan – tai sekä että. Rakentuuko välittämisen kansanliike vastustavien vai edistävien argumenttien varaan? On hyvä miettiä, kehittyykö elinvoimainen yhteisö ongelmalähtöisesti vastustamaan vai voimavaralähtöisesti edistämään tavoitetta, ja millaisia vaikutuksia tällä päätöksellä on liikkeen toimintakulttuuriin ja kieleen.

Olennaisinta on, että tavoitteet ovat sellaisia, joihin erilaiset yksilöt ja yhteisöt voivat sitoutua, rajojen yli. Erilailla ajattelevien yksilöiden ja yhteisöjen yhteenliittymissä syntyy usein uutta ja innovatiivista, kun taas liika samankaltaisuus voi tehdä liikkeestä liian haavoittuvaisen.

Olemme tuoneet selvityksessä useaan kertaan esille, kuinka ekologinen kriisi edellyttää meiltä uudenlaista suhtautumista välittämiseen. Ekologiseen kriisiin vastaamiseksi tarvitaan jatkossakin taloudellisia ja teknisiä innovaatioita ja käyttäytymisen muutosta, mutta muutoksen tulee tapahtua myös yhteiskunnan järjestelmissä ja rakenteissa sekä ihanteissa ja ajattelutavoissa. Meillä ei ole enää varaa ajatella itseämme erillisinä luonnosta.

Välittämisen kansanliikettä ollaan suunnittelemassa yhteiskunnassa, jossa sekä välittämisen vaje että kiihtyvä ilmastokriisi ovat totta. Siksi välittämisen kansanliikkeen suunnittelussa – toiminnan tavoitteiden määrittelystä toiminnan muotoihin – tulee näkökulmaksi ottaa sekä toisista ihmisistä kuin muistakin elollisista ja ympäristöstä välittäminen ja huolenpito. Miten tämä ajattelu vaikuttaa liikkeen sidosryhmiin? Entä toimintatapoihin?

Viimeiseksi, kun lähdetään kehittämään kansanliikettä ajassa ja yhteiskunnassa, jossa yksilön ajasta kilpailee hyvin moni toimija, yksilöt pyrkivät toimimaan löyhissä, itseään kiinnostavissa yhteisöissä ja rakentamaan omaa identiteettiään yhdistämällä toimintaansa eri asioiden hyväksi. Tällaisissa yhteisöissä toiminnassa korostuu ilo, riehakkuus ja yhdessä tekeminen – niissä ihmiset saavat “kokea osallistumisen riemua”.[54]

Samalla esimerkiksi Elokapinan ja jääkiekon MM-kisojen esimerkit osoittavat, että onnistunut liike edellyttää liikettä ylläpitäviä ja kehittäviä rakenteita, jotka huolehtivat että toiminta toteuttaa päämääriään ja tavoitteitaan, toimintaan osallistuvien hyvinvoinnista huolehditaan ja että toimintatavat ovat kestäviä ja perusteltuja. Kuinka liikkeen toiminnasta voidaan tehdä samanaikaisesti osallistujille huokoista mutta kuitenkin suunnitelmallista ja koordinoitua?

Ehdotus tämän selvityksen toteutuksesta lähti Siskot ja Simot -yhteisöltä, jolla osaltaan on jo hyvät lähtökohdat kehittää toimivan kansanliikkeen edellytyksiä eteenpäin. Uskomme tämänkaltaisen toimintamallin tarjoavan yleisestikin lupaavat lähtökohdat kehittää vaikuttavan kansanliikkeen kolikon molempia puolia, eli hyvään johtamiseen ja koordinointiin perustuvaa toiminnan kivijalkaa kuin myös erilaisille yksilöille ja yhteisöille mieluisia osallistumisen tapoja.

[54] Jousilahti, Julia, Individualisoitunut kollektiivinen toiminta ja arjen tekijyys epämuodollisen yhteiskunnallisen osallistumisen muotoina: tapaustutkimus Kallio-liikkeestä. Pro gradu. 2016, https://helda.helsinki.fi/handle/10138/163980

Lähteet

Aaltola, Elisa ja Rajala, Antti. “Myötätuntoa voi myös harjoitella - tutkijat kertovat, miten empatiataitojaan voi kehittää.” *Empathy Movement*, https://empathy.fi/2019/08/09/tutkijat-kertovat-miten-empatiataitojaan-voi-kehittaa/

Bang, Henrik ja Sorensen, Eva. “The Everyday Maker: a new challenge to democratic governance.” *Administrative theory & praxis,* 21:3, 1999, 325-341.

Della Porta, Donatella ja Diani, Mario. *Social movements: an introduction,* John Wiley & Sons, 2009.

Elokapina, “Kaunein asia, jota ihmiset eivät tiedä Elokapinasta, osa ½.” *Elokapina, Extinction Rebellion Finland,* 1.5.2022. https://blogi.elokapina.fi/kaunein-asia-jota-ihmiset-eivat-tieda-elokapinasta-osa-1/?fbclid=IwAR15RZN8Uds6Xslk6xBYiAMxbOc5LS57nHoT6SF49y-ghAR5i_GfDHtMr6k

Elokapina, “Vaatimuksemme.” *Elokapina, Extinction Rebellion Finland,* https://elokapina.fi/our-demands/

Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa, “Empatia ja myötätunto.” *Helsingin Yliopisto,* https://blogs.helsinki.fi/laajenevatkehat/empatia-ja-myotatunto-2/

Fornaro, Paolo. “Onko Suomalainen politiikka polarisoitunut?” *ETLA,* 2021. https://bibu.fi/wp/wp-content/uploads/2021/01/BIBUpolarisaatioBrief.pdf

Harju, Aaro. *Yhteisellä asialla: kansalaistoiminta ja sen haasteet,* Kansanvalistusseura, 2003.

Harju, Aaro. “Kansallinen herääminen (1850-1900).” *Kansalais-yhteiskunta,* 2.11.2020, https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalaisen-kansalaistoiminnan-historiaa/

Harju, Aaro. “Myllerrysten vuodet (1900-1940).” *Kansalais-yhteiskunta,* 2.11.2020, https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalaisen-kansalaistoiminnan-historiaa/

Harju, Aaro. “Suomalaisen kansalaistoiminnan historiaa.” *Kansalais-yhteiskunta,* 30.11.2020, https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalaisen-kansalaistoiminnan-historiaa/

Haverinen, Risto, et al. “Ihminen osana elonkirjoa.” *SITRA,* 9.12.2021, https://www.sitra.fi/app/uploads/2021/12/sitra-ihminen-osana-elonkirjoa.pdf

Helsinki Missio, *Työelämän yksinäisyys 2022 barometri,* Work to Belong, 2022, https://www.helsinkimissio.fi/sites/default/files/custom/TyoelamanYksinaisyys2022_barometri.pdf

Ihmisyyden monet puolet, *Ihmisyyden monet puolet: blogi & verkosto,* https://www.ihmisyydenmonetpuolet.com

Jousilahti, Julia, Individualisoitunut kollektiivinen toiminta ja arjen tekijyys epämuodollisen yhteiskunnallisen osallistumisen muotoina : tapaustutkimus Kallio-liikkeestä. Pro gradu. 2016, https://helda.helsinki.fi/handle/10138/163980

Junttila, Niina. "Lasten ja nuorten yksinäisyys on lisääntynyt jo pitkään - pandemia on heikentänyt tilannetta entisestään." *MustRead,* 13.1.2022, https://www.mustread.fi/artikkelit/lasten-ja-nuorten-yksinaisyys-on-lisaantynyt-jo-pitkaan-pandemia-on-heikentanyt-tilannetta-entisestaan/

Martat, https://www.martat.fi/

Martela, Frank. *Elämän tarkoitus. Suuntana merkityksellinen elämä.* Gummerus, 2020,

Micheletti, Michele. *Political virtue and shopping: individuals, consumerism, and collective action.* Palgrave Macmillan, 2003.

Mäenpää, Pasi ja Faehnle, Maija. "Neljäs sektori – kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa." Vastapaino, 2021.

Palkoaho, Milla. "Katuja tukkiva Elokapina on tosi-asiassa suuri mediasirkus - HS:n selvitys näyttää kapinateatterin takana toimivan hiotun organisaation." *Helsingin Sanomat,* 6.6.2022. https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000008804608.html?share=d6e9f60bdef4c13114da57e5457d9867

Pessi, Anne Birgitta, Martela, Frank, Paakkanen, Miia, *Myötätunnon mullistava voima*. PS-Kustannus, 2017.

Pääkaupunkiseudun omaishoitajat, "Opiskelijat vapaaehtoistyössä." Polli, https://www.polli.fi/vapaaehtoiset-opiskelija/

Rahkonen, Juho, "Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa." *Taloustutkimus Oy,* 18.5.2021. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2021/05/Vapaaehtoistyo_tutkimusraportti_2021.pdf

Rajala, Antti, et al., "Miten myötätuntokulttuureja luodaan päiväkodeissa?" Teoksessa: Pessi, Anne Birgitta, Martela, Frank, Paakkanen, Miia, *Myötätunnon mullistava voima*. PS-Kustannus, 2017.

Ruuskanen, Petri, et al., "Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa." *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020,* 22.10.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162498

Rönkä, Reetta. "Miksi myötätuntoa pitäisi opettaa?" *Utelias Mieli podcast,* jakso 24, https://www.helsinki.fi/fi/ajankohtaista/podcastit/podcast-utelias-mieli/utelias-mieli-jakso-24-tekstiversio-miksi-myotatuntoa-pitaisi-opettaa

Salmi, Kiira. “Mielipahasta myötätuntoon: myötätuntotekojen rakentuminen varhaiskasvatuksessa.” *Varhaiskasvatuksen tiedelehti,* 11:1, 2022, 233–252. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/341632/114016_Article_Text_221557_1_10_20220203.pdf?sequence=1

Salonen, Arto. O. ”Ekososiaalinen sivistys kulttuurin kulmakiveksi”, teoksessa: Toivanen, Paula. *Kestävä kasvatus – kulttuuria etsimässä,* Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja, 2013, https://www.kulttuuriperintokasvatus.fi/wp-content/uploads/2015/04/Kestava_kasvatus.pdf

Salonen, Arto O. “Tietoisuusyhteiskunta vuonna 2030.” *Artosalonen.com,* 6.9.2013. https://artosalonen.com/tietoisuusyhteiskunta-vuonna-2030/

Soste, “Yhteiskunnallinen Markkinointi.” *Soste,* https://www.soste.fi/jarjestoopas/yhteiskunnallinen-markkinointi/

Stranius, Leo. “Epämuodollinen kansalaistoiminta – järjestötoiminnasta keytaktivismiin.” Teoksessa: Kankainen, Tomi, et al., *Suomalaiset osallistujina*. Valtioneuvosto, 2008, 138–169. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76188/omju.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suomen mielenterveys ry, “Tilastotietoa mielenterveydestä.” *Mieli.fi,* 16.12.2021, https://mieli.fi/yhteiskunta/mielenterveys-suomessa/tilastotietoa-mielenterveydesta/

Suomen Punainen Risti, “Yksinäisyys on räjähtänyt Suomessa – asialle on tehtävä heti jotain.” *STT Info,* 9.2.2021, https://www.sttinfo.fi/tiedote/yksinaisyys-on-rajahtanyt-suomessa-asialle-on-tehtava-heti-jotain?publisherId=1504&releaseId=69900372

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, *Terveytemme atlas,* https://terveytemme.fi/finsote/korona2020/profiili/atlas.html?select=1001&indicator=i4

Kansalaisareena ry, “Metsähallitus mahdollistaa yhdessä Kansalaisareenan kanssa vapaaehtoistyön työajalla.” *EPressi*, 6.6.2019., https://www.epressi.com/tiedotteet/avustukset-ja-vapaaehtoistyo/metsahallitus-mahdollistaa-yhdessa-kansalaisareenan-kanssa-vapaaehtoistyon-tyoajalla.html

Kansalaisyhteiskunta 2006- toimikunta, “Kohti aktiivista kansalaisuutta.” *Oikeusministeriö,* 24.1.1.2005, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75819/omju_2005_14_kohti_aktiivista.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lainatut haastattelut

Anton Keskisen haastattelu selvitykseen 8.6.2022.

Kaisa Kuurneen haastattelu selvitykseen 20.6.2022

Liite 1. Haastateltavat

1) **Anton Keskinen**, kansainvälisen ympäristöliike Elokapinan entinen aktiivi ja ilmastonkorjausteknologioita edistävän Operaatio Arktiksen perustaja

2) **Kaisa Kuurne**, valtiotieteiden tohtori ja sosiologian dosentti, yhteiskuntapolitiikan yliopistotutkija Helsingin yliopistolla, "Ihmisyyden monet puolet" -verkoston perustaja

3) **Laura Sulonen**, 2022 jääkiekon maailmanmestaruuskilpailujen vapaaehtoinen

4) **Maria Joutsenvirta**, kauppatieteiden tohtori ja oppimismuotoilija, yksi Sivistys vaurautena (2020) -teoksen kirjoittajista

5) **Marianne Heikkilä**, kansalaisjärjestö Marttaliiton pääsihteeri ja Martat-lehden päätoimittaja

6) **Pia Polsa**, markkinoinnin apulaisprofessori Hankenilla, yhtenä keskeisenä tutkimusintressinä markkinoinnin rooli yhteiskunnallisen hyvän tekemisessä